

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2016/07/egy-tanitokepzo-unnepe-07-01-09/>

Egy tanítóképző ünnepe

Erdélyi Erzsébet – Szabó Attila (szerk.): A hit erejével

(Tanulmánykötet a Károli Gáspár Református Egyetem nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Kara újraszervezésének 25. évfordulója alkalmából)¹

Ezúttal egy sikeres sorozat, a Károli Gáspár Református Egyetem és a L'Harmattan Kiadó hosszú évek óta működő sikeres közös vállalkozásának egyik újabb darabjáról számolunk be. *A hit erejével* című kötetet a református egyetem nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Karának oktatói állították össze, az intézmény újraindításának negyedszázados évfordulós ünnepe alkalmából. 18 szerző 17 érdekes pedagógiai írását olvashatjuk benne, a szerkesztő tanárházaspár avatott gondozásában.

A nagykőrösi felekezeti tanítóképzés kezdetei a reformkorig nyúlnak vissza. A kiegyezés koráig *Szigeti Wurga János*² pedagógiai tudományos munkássága határozta meg leginkább. A kiegyezéstől az első világháborúig terjedő korszakból három évtizedet *Hegymegi Kiss Kálmán* szellemi elképzelései uralták. Az első világháborútól az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig (és az 1957-es bezárásig) terjedő időszakot pedig Váczy Ferenc negyedfél évtizedes igazgatása határozta meg. Az 1948-ban államosított intézményt bő évszázados működést követően – sok más tanítóképzővel együtt – megszüntették, az akkori miniszter elismerésével: „elsősorban azért kell az ország egyik legrégebb tanítóképzőjének megszűnnie, mert ez az intézet a magyar nemzeti, népi hagyományokat 118 éven keresztül becsületesen ápolta, fejlesztette, így elévülhetetlen érdemeket szerzett a népnevelés szolgálatában”.³ Az ok valójában, hogy 1958-ban megszüntették a középfokú tanítóképzést, és új típusú, érettségire épülő hároméves tanítóképzőt Nagykovácsra nem kívántak létrehozni.

Bő három évtizedes „hibernálást” követően a rendszerváltozásnak köszönhetően „1989-ben, az ősi alapítás 150. évfordulóján "Tóvá lett a délibáb" – újraindult a Nagykovács és Dunamelléki Református Hitoktató és Tanítóképző Főiskola”.⁴ Az intézmény dékánja, Szenczi Árpád az azóta eltelt 25 évet a fenti hármat követő újabb, negyedik korszaknak, a rehabilitáció és rekonstrukció időszakának tekinti. Ezalatt sor került az intézmény református szellemiségének rehabilitálására, arculatformálására, a programalkotásra, stratégia megfogalmazására, az infrastruktúra megteremtésére, a személyi feltételek biztosítására, a hallgatók személyiségformálására, hogy csak a legfontosabbakat említsük az intézményvezető felsorolásából.⁵ „Ma már körvonalazódik egy régi-új nagykovácsi képzési rendszer: gyülekezeti alapon nyugvó, testvéri relációt hordozó, társas-lelkületi közösségi struktúra.”⁶ Ezt a keresztyén főiskola-jelleget vallják a szerkesztők tanúságtétele szerint a

Egy tanítóképző ünnepe **Erdélyi Erzsébet – Szabó Attila (szerk.): A hit erejével**

(Tanulmánykötet a Károli Gáspár Református Egyetem nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Kara újraszervezésének 25. évfordulója alkalmából)

tanulmányok szerzői. Egy új, modern konzervativizmust „nem a maradiság, hanem a megőrzés, a hagyományos értékrendhez való ragaszkodás értelmében. [...] Ugyanakkor haladni, megújulni, technikailag előbbre lépni ... [...] A református hagyományokhoz ragaszkodás” erőterében.⁷ Ugyanilyen fontos „a globális és lokális értékrend harmonikus összebékítése... [...] A nemzetnevelés és kozmopolitizmus helyes arányainak megtalálása...”.⁸ Vállalják a szembenézést „a keresztyén embernevelés és a minőségbiztosítás gyakran megoldhatatlannak tűnő ellentmondásaival is...”.⁹ „A Karácsony Sándor-i meggyőződés is vezérfonal: a közösségépítés csak a mellérendelő kapcsolat egészséges demokratizmusának talaján jöhet létre: a tanár-tanár, diák-diák és mindenekelőtt tanár-diák viszonylatában.”¹⁰ E kis bevezetőt követően lapozzunk bele az értékes kötetbe! Neveléstörténeti és –elméleti, szakdidaktikai és –tudományos írások váltogatják egymást át- és átszöve a felekezeti nevelés fontos kritériumainak az érvényesítési szándékával. *Koós Ferenc* például a reformkor pedagógiai irodalmából válogat, nevezetesen egy még kiadatlan könyv (Pedagógia a magyar reformkor folyóirataiban) a *Tanító* és a *Népnevelés* fejezeteiből ismertet 22 cikket.¹¹ Ezek máig alapkérdésekre keresik a választ. Például: Ki taníthat? Milyen legyen, és milyen ne legyen a tanító? Tanításai máig hatók: „*az anyagit magában boldogságnak nem nevezhetni*”; [...] „*Mit nem akarsz, hogy veled tegyenek, te se tedd másokkal.*” [...] „*mikép a' nevelőnek béketűrőnek is kell lennie.*” [...] a gyermek „*csak rövid ideig szeret egy tárgyon mulatni*” stb.¹² *Szabó Attila* levéltári kutatásai alapján a solti járás 1860 körüli református elemi iskoláira emlékezik gondosan adatolt írásában.¹³ Ebben képet kapunk nem csupán az adott térség földrajzi helyzetéről és társadalmáról, de a helyi mellett a korabeli magyar közoktatás alapiskolai szervezetéről, működéséről is. Például hol és miért alkalmaztak több tanítót, milyen hierarchia volt az elemi iskolai tanítók között, hogyan működött a felügyelet stb.

A legtöbb tanulmány főleg nevelés- és oktatáseméleti kérdésekkel foglalkozik. *Erdélyi Erzsébet* a komplex szemlélet lehetőségeit kutatja az anyanyelvi nevelésben¹⁴ erősen hazai kötődésű, helytörténeti vonatkozású példákat felvonultatva. Munkája elején – szemlélete alátámasztására – *Deme László* nyelvészprofesszort idézi: „*Gyermekeinknek életük során használniuk kell a nyelvet, nem felelni belőle.*” Munkájában neveléstörténeti elemként a *Németh László*-i univerzumélményből indul ki, melyet hódmezővásárhelyi diákjaival ismertetett meg pedagógiai kísérleteiben, és írt is le a neves író. Ennek lényege a tantárgyak közötti átjárhatóság megteremtésével a jelenségek lényegi összefüggéseinek a megvilágítása. Mint egyik tanulmányában írta: „*Az általános nem sokfélé, hanem összefüggőt jelent.*”¹⁵ Idézi a tanulmány szerzője az író lányainak a visszaemlékezéseit, akik szintén részt vettek édesapjuk pedagógiai kísérletében. *Erdélyi Erzsébet* visszatekint *Comenius*, *Apáczai Csere János* és *Hányoki Losontzi István* munkásságára is, és idézi a XIX. századi *Sebess Pál* versbe szedett erkölcsi tanításait. A munka fő része a névtan (onomasztika) kínálta lehetőségeket mutatja be a komplexitás bemutatásakor, annak interdiszciplináris jellegét kihasználva a 3. osztályosoknak szó *Tejúton* című projekt keretében. Ennek középpontjában egy helyi nevezetesség, a *Sajtos (Basafa)* mondájának feldolgozása áll. Ezzel a program túl is mutat a tantárgyi koncentráción és integráción, mert a lakóhely ismerete is elmélyül, kiszélesedik.

Egy tanítóképző ünnepe **Erdélyi Erzsébet – Szabó Attila (szerk.): A hit erejével**

(Tanulmánykötet a Károli Gáspár Református Egyetem nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Kara újraszervezésének 25. évfordulója alkalmából)

Mócza Attila írása¹⁶ egy módszertani, tantárgy-pedagógiai esettanulmány. Célja annak vizsgálata, hogy milyen eszközökkel teremthető meg a diákok körében az optimális tanórai fegyelem. A vizsgálódáshoz két tanár 39 (20 és 19) tanórája került feldolgozásra. Egyikőjük hierarchikus elvekre támaszkodva, tanári pozíciójával „visszaélve”, a frontális óravezetés és kvázi autokratikus fegyelmezés híve. Másikuk az interaktív oktatás és óraszervezés, valamint a diákok partneri kezelésén alapuló fegyelmezés képviselője. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy utóbbi esetében nem csak, hogy fele annyi magatartásprobléma fordul elő, hanem azok súlyossága is lényegesen kisebb, mely mérhetően egyaránt jótékony hatással van az óratervezésre és vezetésre, illetve a tanulók órai teljesítményére és tudásszintjének emelkedésére.

Ferenczyné Bíró Katalin tanulóink szociális készségeinek a fejlesztését kutatva a korszerű kooperatív technikákat mutatja be.¹⁷ Ennek során ismerteti röviden magát a kooperatív tanulást, annak hatását a tanulók szocializálására, a társas készségek fejlesztését, egy részletes fejlesztési tervet is közölve. Mondanivalójának lényegét egy Kagan-idézet szemlélteti: „*Ne tartsunk kooperatív tanórát, hanem tegyük a kooperatív tanulást minden tanóra részévé.*”¹⁸ A szerző által megfogalmazott „*végző cél, hogy sikeres, önbizalommal és önkontrollal rendelkező személyiségeket neveljünk.*”¹⁹ *Gáspár Tamás* a nálunk kevésbé elterjedt élménypedagógia lehetőségeit kutatja a tanulás stratégiai rendszerében.²⁰ Munkájában *Lovász Károly* Élménypedagógiájára támaszkodik,²¹ amely egy örkényi iskola tanítási sikereit mutatja be, lényegében azt írja le. Ebben az élmény az egyén kiteljesedésének eszköze, melynek nyújtásában összeegyeztethető a társadalomtudományokban a múlt és jövő, és melyben „*a tudat irányítása szabja meg az élet minőségét...*”, valamint „*a teljességben létezés egyik legfontosabb feltétele: az egyén autonómiája.*”²² A végző konklúzió egybecseng az idézett *Németh László* szemléletével: „*A stratégiai nevelés közvetlen célja: az egészbenlátás megadása.*”²³ A gyakorlat felől közelíti meg a kérdést *Bárdi Árpád* írása, amelyben a gyermekek természetben szerzett élményeiről²⁴ ad rövid, de érdekes összegzést. Egy tanösvény-látogatás élményanyagát dolgozza fel a munka 3. osztályosok rajzainak elemzése segítségével. Kiemelhetők ezeken: a témaválasztás (favágás), az ember- és élőlény-ábrázolás, és hogy szinte minden rajz mutat mozgást, mozdulatot. Tisztázza a szerző az élményszerzés útjának főbb állomásait: „*lelkesezés felébresztése, összpontosított figyelem, közvetlen tapasztalás, élmények megosztása.*”²⁵

Hasonló integratív szellemet „*áraszt*” a *Köves Gabriella – Szegfű Mária* szerzőpáros írása is,²⁶ amely az anyanyelvi nevelés szempontjából vizsgálja kilenc 2. osztályos matematika-tankönyv és –munkafüzet egy azonos témáját. Az elemzés kiterjedt a szöveges anyagra, a mondatok felépítésének, a matematikai tartalom megfogalmazásának, a szóanyagának, valamint a helyesírás és nyelvhelyesség vizsgálatára. Különösen érdekes *Madarászné Marossy Ágnes* írása,²⁷ mely a magyar nyelvészetből indul ki, és oda is jut vissza. Hogyan lehet Istenhittel, nevelési módszerekkel, pedagógiai feladatok megoldásával eljutni a nyelvészet megszerettetéséig. A címbeli „*kéz*” is a bibliakutatásokból ered, vagyis a „*kézsabály*”: „*Isten kezét fogva hogyan neveljük a ránk bízottakat.*”²⁸ Másik központi gondolata: „*a református iskolának nem gyermek-, hanem Krisztus-központú iskolának kell lennie.*”²⁹ Kitér a „*szeretetburokban*” való nevelés hátrányaira, a megfelelően alkalmazott fegyelmezés fontosságára, mert „*ma sok szülő elfelejti, hogy szükség van arra, hogy a gyerek*

Egy tanítóképző ünnepe
Erdélyi Erzsébet – Szabó Attila (szerk.): A hit erejével

(Tanulmánykötet a Károli Gáspár Református Egyetem nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Kara
újraszervezésének 25. évfordulója alkalmából)

*korlátok között nőjön fel...*³⁰ Hangsúlyozza „a szakértelmen, rangon, megállapodáson, bizalmon alapuló tekintély” fölényét „a hatalmon, erőfölényen, megfélemlítésen alapuló tekintéllyel” szemben.³¹ A jutalmazással kapcsolatban megállapítja, hogy célja „a helyes magatartás, kiemelkedő teljesítmény megerősítése, honorálása”, mely csődöt mondhat, „ha a jutalom értékét veszti, ha a jutalom időn túl távoli, ha el nem fogadható viselkedéssel is megszerezhető, ha a jutalom elérése túl nehéz.”³² A büntetésről is hasonló elvszerű részletességről szól. A végén a „kézszabály” egyik feleként újra megállapítja: „a keresztyén pedagógus Isten kezeivel nevel.”³³

Szenczi Árpád a nagykőrösi pedagógusképzés pedagógiájáról ad áttekintést.³⁴ A szintetizáló professzionális nevelésnek (SZPN) vannak metafizikai összefüggései és ökológia háttérrel is rendelkezik. A nevelési célban determinált „az adott társadalom elvárása, a kultúrataromány átszármaztatása, az értékek konzerválása”, illetve „az emberi lelki szükségletek optimális teljesülésének segítése. [...] Az ökológia [viszont] az élőlények és környezetük közötti kapcsolatrendszer tudománya. A szintetizáló nevelés szempontjából az emberi viszonyulási rendszert vizsgáljuk: az élettelenhez, az élőhöz, de nem emberhez és az emberhez relációban.”³⁵ A tanulmány hangsúlyozza a jellemformálás, az életfilozófia és világnézet összefüggéseit, valamint fejtegeti a lelkiismeret pedagógiai-antropológiai fejlesztési lehetőségeit a SZPN program keretében. Ezt követően a hitből fakadó nemes érzület kialakítását taglalja az írás. A modell alapja, célja a lelkiismeretes, transzcendens ember. Zárásként a szerző a professzionális nevelési műhelyek típusainak lehetőségeit taglalja egy szintetizáló tanterv alapján.

Nem minden tanulság nélküli irodalomtörténeti elemzések is találhatóak a kötetben. *Hodossi Sándor* Arany János nagykőrösi líráját elemzi.³⁶ A szerző írását az életközép pszichológiai jellegzetességeinek jungi elemzésével kezdi. Ezt követően megindokolja, hogy a 33 éves Arany miért sorolható az akkori középgenerációba, majd a költő kiábrándultságának objektív és szubjektív okait tárja fel: katasztrófaélmény, személyes veszteségek, betegségek és hipochondria, kolerajárvány, kortársak halála miatt érzett megrendülés, elszigeteltség. Az ehhez az időszakhoz kapcsolódó elemzett versei ezeket az életérzéseket tükrözték vissza. Kitér a munka a költő-tanár válságot leküzdő 1858–61-es éveire is, melyben már új kihívások jelennek meg a számára (Pestre költözés, a Kisfaludy Társaság igazgatása, a Szépirodalmi Figyelő megindítása, a magyar irodalmi élet újjászervezése stb.).

Váradi Ferenc érdekes tanulmánya Krúdy Álmoskönyvét fogja vallatóra.³⁷ *Váradi-Kusztos Györgyi* pedig Bárfy Miklós trilógiáját vizsgálja.³⁸ Egy néprajzi munka is bekerült a tanulmányok sorába. *Barabás László* írása egy Marosvásárhelytől nem messze lévő település, Teremiújfalú betlehemezési szokásait.³⁹ *Debreczeni Tibor* drámatanár pedig négy év élményeiből válogat színes, intellektuális emlékektől és élményektől gazdag írásában.⁴⁰ Lázár Imre Sziget a szárazföldön című írásában – mint az alcím is jelzi – „A kollégiumok közösséges megmentő voltáról” értekezik.⁴¹

Egy tanítóképző ünnepe
Erdélyi Erzsébet – Szabó Attila (szerk.): A hit erejével

(Tanulmánykötet a Károli Gáspár Református Egyetem nagykőrösi Tanítóképző Főiskolai Kara újraszervezésének 25. évfordulója alkalmából)

JEGYZETEK

- ¹ *A hit erejével. Pedagógiai tanulmányok.* A Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának jubileumi kötete II. Szerkesztette: ERDÉLYI Erzsébet és SZABÓ Attila. (Károli Könyvek tanulmánykötet. Sorozatszerkesztő: dr. SEPSI Enikő). Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015. 311 p.
- ² 1833-tól Nagykőrösön tanár, tanszékének elfoglalása előtt a berlini egyetemen a matematika és fizika mellett neveléstant és filozófiát is hallgatott. Egyike volt Hegel első magyarországi követőinek és első azok között, akik Kazinczy nyelvújító mozgalmának eredményeit és a reformkori irodalmat tanítványaikkal megismertették. 1837-től sürgette a magyar tanítóképzés ügyének rendezését, 1839-ben a nagykőrösi gimnáziumot tanítóképző osztályokkal bővítette és 1855-ben megszervezte az önálló tanítóképzőt. 1835-től az MTA tagja. (História – Tudósnaplár: <http://tudosnaplar.kfki.hu/historia/egyen.php?namenev=wargaj>)
- ³ Idézi: DONÁTH Ferenc: Politikai–világnézeti diszkrimináció vagy valami más? In: DONÁTH Ferenc: *A magyar művelődés és a tanítóképzés történetéből (1868–1958)*. Trezor Kiadó, Budapest, 2008. 237.
- ⁴ SZENCZI Árpád: Előszó. In: *A hit erejével*, 9.
- ⁵ Uo. 10–11.
- ⁶ Uo. 11.
- ⁷ *A hit erejével*, 7.
- ⁸ Uo.
- ⁹ Uo.
- ¹⁰ Uo. 8.
- ¹¹ KOÓS Ferenc: Válogatás a reformkor pedagógiai írásaiból. In: *A hit erejével*. 125–172.
- ¹² KUN Tamás: A' nevelőben megkívántató tulajdonságok 's föltételek. *Tudományos Gyűjtemény*, 1840. X. 74–98.) Uo. 123–133.
- ¹³ SZABÓ Attila: Református elemi iskolák a Solti járásban 1860 körül. Emlékezés 18 református népiskolára. In: *A hit erejével*, 253–267.
- ¹⁴ ERDÉLYI Erzsébet: A komplex szemlélet lehetőségei az anyanyelvi nevelésben. In: *A hit erejével*, 61–79.
- ¹⁵ Uo. 63.
- ¹⁶ MÓCZA, Attila: Handing discipline problems. In: *A hit erejével*, 219–232.
- ¹⁷ FERENCZYNÉ BÍRÓ Katalin: A szociális kompetencia fejlesztése kooperatív technikákkal. In: *A hit erejével*, 81–95.
- ¹⁸ Uo. 88.
- ¹⁹ Uo. 93–94.
- ²⁰ GÁSPÁR Tamás: A stratégiai tevékenység mint élménypedagógia. In: *A hit erejével*, 97–113.
- ²¹ LOVÁSZ Károly: *Élménypedagógia. A teljességre nevelés művészete*. Lectum Kiadó, Budapest, 2005.
- ²² *A hit erejével*, 105. és 108.
- ²³ Uo. 111.
- ²⁴ BÁRDI Árpád: A gyermekek természetben szerzett élményeiről. In: *A hit erejével*, 33–40.
- ²⁵ Uo. 34.
- ²⁶ KÖVES Gabriella – SZEGFŰ Mária: Anyanyelvet a matematikához (is)! In: *A hit erejével*, 173–184.
- ²⁷ MADARÁSNÉ MAROSSY Ágnes: Kétféle kézszabály. In: *A hit erejével*, 207–218.
- ²⁸ Uo. 210.
- ²⁹ Uo. 212.
- ³⁰ Uo. 213.
- ³¹ Uo. 214.
- ³² Uo. 215.
- ³³ Uo. 217.
- ³⁴ SZENCZI Árpád: A nagykőrösi pedagógusképzés jelenkori pedagógiája: a szintetizáló professzionális nevelés. In: *A hit erejével*, 269–295.
- ³⁵ Uo. 272.
- ³⁶ HODOSSI Sándor: Az „életközépi válság” megjelenése Arany János nagykőrösi lírájában. In: *A hit erejével*, 115–124.
- ³⁷ VÁRADI Ferenc: Álomfejtés, jóslás, halottlátás Krúdy Álmoskönyvében. In: *A hit erejével*, 293–300.
- ³⁸ VÁRADI-KUSZTOS Györgyi: „Minden alak egy-egy lapon” emlékezés és anekdotikus eszközök Bánffy Miklós trilógiájában. In: *A hit erejével*, 301–311. (Vö.: BÁNFFY Miklós: *Erdélyi történet I–III*. Balassi – Polis Kiadó, Budapest – Kolozsvár, 2006.)
- ³⁹ BARABÁS László: Karácsony estjének szokásrendje Teremiújfaluban. In: *A hit erejével*, 15–31.
- ⁴⁰ DEBRECZENI Tibor: Egy tanár naplójából 2010 októberétől 2014 decemberéig. In: *A hit erejével*, 41–59.
- ⁴¹ LÁZÁR Imre: Sziget a szárazföldön. A kollégiumok közösséges megmentő voltáról. In: *A hit erejével*, 185–206.